

Posudek oponenta diplomové práce Natálie Šafránkové DOMÁCÍ A KOMUNITNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Autorka si za téma své diplomové práce šťastně zvolila problematiku, která se v posledních měsících ukázala jako nečekaně aktuální a závažná, kdy především domácí vzdělávání přestalo být volitelnou alternativou jiného životního stylu, nýbrž hrou nutností. Ukázalo se, že koncepce tradičního vzdělávání bude muset připustit alternativy, které se dříve pokládaly za okrajové a marginální. Oceňuji, že autorka v posledních odstavcích své práce na tuto skutečnost pružně zareagovala a tyto budoucí výzvy zřetelně reflektuje. Struktura práce je jasná a přehledná, autorka vychází z dostatečného množství relevantních zdrojů a ani k formální stránce nelze vznést žádné podstatné námítky. Mé výhrady, které dále uvedu v bodech podle sestupné míry závažnosti, se týkají především základní koncepce a zvolené metodiky.

- Práce je postavena teoreticky, což je jistě v pořádku, nicméně vymezení základních pojmů tu podle mého názoru až příliš převažuje nad autorskou a myšlenkovou invencí. Práce je v zásadě tvořena kapitolami na velmi obecně stanovená témata, ale nacházím tu málo otázek, na které by práce skutečně zasvěceně odpovídala. Autorka převážně vrší definice pojmů a jejich teoretická vymezení vedle sebe, aniž by je tvůrčím způsobem porovnávala, konfrontovala a kriticky prověřovala. V tomto ohledu tak diplomová práce nijak nepřesahuje standardy kladené na práci bakalářskou. S tím souvisí i povaha využívaných zdrojů, kterých se sice dostatečné množství, většinou však jde o obecně zaměřené práce encyklopedické, učebnicové či přehledové, naopak zde nenacházím aktuální časopisecké články a dílčí, úžeji zaměřené odborné studie a výzkumy. Autorka tak zůstává na velmi obecné rovině a nijak zřetelně neprokládá detailní vhled do problematiky alternativního vzdělávání. Sama tuto skutečnost ostatně prokazuje v Úvodu, kde se přiznává, že prvotní motivací k tomuto tématu byla vlastně neznalost: „*Uvědomila jsem si, že toho o tomto tématu příliš mnoho nevím, především jsem neznala podmínky, za kterých lze takto své děti vyučovat a jak je to s ověřováním jejich výsledků. Právě nevědomost a zvědavost mě motivovala k tomu, abych téma studovala a zjistila víc*“ (s. 6). Stejně tak v Závěru konstatuje, že „*studie domácího a komunitního vzdělávání jako relativně nových možností vzdělávání v našem vzdělávacím systému, mi otevřela oči*“ (s. 63). Jistě to neplatí ve všech případech, ale domnívám se, že diplomové práce by na rozdíl od bakalářských měly vznikat rozpracováním či prohloubením témat, o kterých už student něco ví, delší dobu se jim věnuje a má už s nimi nějaké zkušenosti. V opačném případě mají takové práce jen velmi omezený, spíše vzdělávací význam pro samotného autora, ale jejich výzkumná úroveň, na kterou by se dalo jakkoli navazovat, je přinejmenším sporná. Když tedy v práci čtu formulaci, že „*odborníci i veřejnost v tomto směru často diskutují...*“ (s. 60), zřetelně to bohužel vyjadřuje, že tuto diplomovou práci nelze do těchto odborných debat nijak počítat, protože nepřichází s ničím novým, neklade si nové otázky ani na ně nově neodpovídá a není podložena osobní zkušeností ani skutečným výzkumem v této oblasti.
- Dále bych se zeptal na nejasnost ohledně kategorie individuálního vzdělávání. Hned v úvodní větě (s. 6) autorka pod individuální zahrnuje vzdělávání nejen domácí, ale i (pro mě poněkud překvapivě) vzdělávání komunitní. Je to skutečně tak? Naopak jinde (s. 48) klade individuální vzdělávání vedle např. Daltonské, Montessori, Waldorfské nebo lesní školy (s. 48), z nichž některé by se podle mého názoru daly považovat za komunitní.

- V práci nacházím několik problematických tvrzení a zajímalo by mě, jak k nim autorka dospěla nebo jak by je obhájila. Mám na mysli např. „*V naší současné společnosti má škola naproti politice a církvi, které rezignovaly na pěstování humanitních hodnot, výsostní postavení v péči o lidskost, duši a uchování civilizačních hodnot. Můžeme říci, že škola je jediným místem svobody, prostorem pro rozvoj lidskosti*“ (s. 43). Když odložím stranou otázku, jestli není autorka k politice a zejména církvi poněkud nespravedlivá, ptám se, proč právě škola a nikoli především rodina a také zájmové aktivity zřetelně komunitního charakteru, jako je třeba Skaut, Orel, Pionýr a mnohé jiné? Podobně se podivuji tvrzení, že „*budeme-li se zabývat předsudky odborníků a společnosti, které se týkají otázek ohledně socializace, můžeme říct, že děti z rodin, které praktikují domácí výuku, docházejí do kroužků a jiných zájmových mimoškolních aktivit častěji v porovnání (sic!) s dětmi z ostatních rodin. Z tohoto výsledku usuzují, že je potřeba nahradit socializační funkci školy právě častějším stykem s vrstevníky, ale i s mladšími a se staršími jedinci*“ (s. 62-63). Zde mám hned několik nejasností. Odborníci mají (stejně jako společnost?!) ohledně socializace nějaké předsudky? A pokud jde o předsudky, proč z nich autorka čerpá své tvrzení, že alternativně vzdělané děti mají více mimoškolních zájmových aktivit? Může to doložit nějakým skutečným sociologickým šetřením? Dále, pokud v prvním citátu sporně tvrdí, že škola je dnes už jediné prostředí, v němž se pěstuje svoboda a lidskost, proč ji chce nahradit častějším stykem se stejně i různě starými dětmi? Copak ve škole se dítě nesetkává s vrstevníky, jakož i dětmi mladšími a staršími?
- Překvapilo mě, že autorka hovoří o Janu Patočkovi (s. 23) jako o filosofovi „současném“ (a to dokonce v přítomném čase) a o herci Jaroslavu Duškovi jako „filosofovi naší doby“ (s. 60).
- Konečně si neodpustím terminologickou poznámku, která se bohužel týká většiny a zdaleka nejen studentských prací. Pokud např. v jedné větě (s. 51) autorka správně používá krátké geografické názvy zemí a nikoli politické názvy států (tedy např. Švédsko a nikoli Švédské království, Švýcarsko a nikoli Švýcarská konfederace či Maďarsko a nikoli Maďarská republika), proč v tomto zeměpisném a nikoli politickém kontextu neustále používá politický název Česká republika a nikoli gramaticky správný a oficiální zeměpisný název Česko (zahrnující Čechy, Moravu a Slezsko)? V případě pochyb či nejasností doporučuji např. osvětovou příručku lingvistky Libuše Čižmárové *Jak se jmenuje naše vlast* (dostupnou i online).
- Na úplný závěr jen podotýkám, že Starý zákon se samozřejmě píše s počátečním velkým písmenem (s. 53), ale to je snad jen překlep.

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že diplomová práce Natálie Šafránkové splňuje spíše požadavky kladené na práci bakalářskou. Nechávám proto plně na zvážení oborové komise, zda lze tuto práci jako diplomovou obhájit. Osobně se přimlouvám, aby práce obhájena byla, nemohu však navrhnout lepší známku než **dobře**.

2. června 2020
v Českých Budějovicích

PhDr. Vít Erban, Ph.D.
Katedra filosofie a religionistiky
Teologická fakulta JU

